

Ženské hnutí a feminismus:

Československo v období 1.
republiky a státního socialismu

Výchozí situace:

Ústava ČSR z roku 1920 zaručovala stejná politická a občanská práva mužům i ženám

V praxi ale přetrvávaly nerovnosti a přesudky o roli, postavení a schopnostech žen.

Hlavní směry ženského hnutí:

Liberální ženy: Ženská národní rada od r. 1923 (Františka Plamínková)

Katolický proud: Svaz katolických žen od r. 1925

Ženská národní rada (1923-1942)

Centrála v Praze, pobočka v Brně

V roce 1935 -- 50 organizací

Časopis *Ženská rada* (1925-1938)

Předsedkyně: Františka Plamínková (1923-1942), Milada Horáková (Rada československých žen 1945-1948)

Oblasti činnosti:

- Styk s dalšími ženskými organizacemi doma i v zahraničí
- Spolupráce s institucemi i jednotlivci v otázce postavení žen (ankety, posudky k chystané legislativě, komentování stávajících zákonů)
- Budování knihovny ženského hnutí
- Informační činnost

Pracovní skupiny: (Burešová, s.63-64)

Osobní svoboda žen

Vzdělání žen

Postavení žen v zákonech a veřejných rádech

Postavení žen v manželství

Mravnostní otázky

Manželství, matka a dítě

Práce ženy vůbec, hlavně výdělečná

Styk s cizinou

Odbor tiskový a propagační

Odbor finanční

Odbor organizační

Ženská národní rada delegovala do Mezinárodní ženské rady (International Council of Women) a řady dalších mezinárodních ženských organizací.

Šíření názorů na ženskou emancipaci mimo centrum: od r. 1932 Kluby ženské národní rady -- v jiných městech

Františka Ferdinanda Plamínková (1875-1942)

Povoláním učitelka.

Za války uvězněna a popravena během heydrichiády.

Členka předsednictva národně-socialistické strany: v městském zastupitelstvu Prahy, senátorka (1925-39)

Zakladatelka a předsedkyně Ženské národní rady (1923-1942)

Místopředsedkyně Mezinárodní ženské rady

Přednášela a publikovala k otázkám rovnoprávnosti žen a feminismu - především v otázce zákonodárství.

“... hluboký vnitřní úkol [feminismu] leží však ještě jinde: v sebepoznání, v nejvnitřnějším pochopení, procítění, prostudování ženství, v objasnění cest, jimiž má jíti vývoj, správný a zdravý vývoj ženin k jejímu plnému rozvinutí, k možnosti, aby dala společnosti lidské nejvzácnější a nejlepší klady své bytosti po svém způsobu. Naučiti ženu tomuto vnitřnímu sebepoznání, umožniti jí růst ukázněně, ale po zákonech vlastní přirozenosti, to znamená, vytvořiti ženu-- osobnost, uplatňující se nejen sebezáporem, nejen ctnostmi pasivními, ale aktivitou, pevně ukázněnou harmonií celého člověka.”

(L. Nosilová-Zlesáková. 1935. “F. F. Plamínková a vnitřní náplň feminismu”, citováno v Burešové s.162.)

Závěr:

Narozdíl od anglického nebo amerického ženského hnutí u nás nedochází k utlumení aktivit po získání volebního práva.

Jestli ale naopak dochází k mobilizaci, to je otázka, kterou zatím nelze úplně zodpovědět a na níž se názory zřejmě vždy budou různit. Při hledání odpovědi potřeba uvážit:

- České ženské hnutí bylo až do 90. let 19. století záležitostí lokálních aktivit a několika osobností.
- Následuje relativně krátké období politizace ženských aktivit a masovějšího rázu hnutí.
- Po roce 1918 zcela určitě dochází ke koordinaci ženského aktivismu a snaha o celorepublikový dosah, ale vlastní aktivity jsou opět dílem relativně malého počtu žen.

Otázky k dalšímu studiu:

1. Existuje paralela mezi situací žen za 1. republiky a po roce 1989?

(Teoreticky roznořprávnost ale jaká praxe?)

2. Jak dořlo k přechodu od aktivního ženského hnutí 20. a 30. let 20. stol. k všeobecné pasivitě žen v 90. letech 20. stol.?

(Pro odpověď potřeba zpracovat rozsáhlý historický materiál metodami srovnávací a genderové analýzy.)

Postavení žen a feminismu za českého státního socialismu

V roce 1948 zrušeny všechny ženské organizace. Český svaz žen byl jedinou oficiální ženskou organizací až do roku 1990 a člen Národní fronty.

Nazýván též “prodlouženou rukou KSČ”.

Feminismus považován za buržoazní ideologii, která tříští úsilí třídního boje a cílů dělnické třídy (viz definice feminismu v *Malé československé encyklopedii*, 1984-1987).

Komunistická vláda a propaganda zdůrazňovala emancipaci žen, avšak tato proběhla jen částečně ve veřejné sféře, sféra soukromá příliš zasažena nebyla (i když i tam se politika státu musela projevit).

Hlavní problémy s řešením ženské otázky za socialismu:

- Státní paternalismus.
- Nemožnost komunikace s mezinárodním ženským hnutím.
- Řešení společenského postavení žen především materiálních problémů.
- Přístup k řešení záležitostí žen vycházel z nereflektovaných tradičních představ o úloze a schopnostech žen.
- Nevěnování pozornosti hodnotovému systému toho, co je považováno jako mužské a ženské, vztahům mezi mužem a ženou v soukromé sféře, nicméně státní zásahy např. do sexuality a rodiny.

Literatura:

Jana Burešová. 2001. *Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století*. Olomouc: Univerzita Palackého.

Alena Heitlinger. 1979. *Women and State Socialism: Sex Inequality in the Soviet Union and Czechoslovakia*. London: Macmillan.

Hilda Scott. 1976. *Women and Socialism: Experiences from Eastern Europe*. London: Alison&Busby.

Barbara Wolfe-Jancar. 1978. *Women under Communism*. Baltimore: Johns Hopkins UP.

(Libora Oates-Indruchová. 2002. *Discourses of Gender in Pre-and Post-1989 Czech Culture, Scientific Papers of the University of Pardubice, Series C, Supplement 4*. Pardubice: